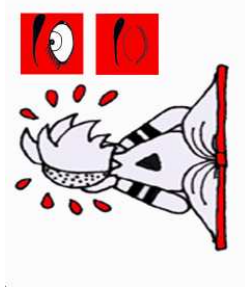

Tecknade serier

-som läromedel

Inledning

Handboken du just nu håller i din hand kom till under min sista termin på lärarutbildningen i Malmö som projekt i mitt examensarbete hösten 2006. För mig som blivande lärare i Kultur, Medier och Estetiska uttrycksformer är det av största relevans att försöka introducera och presentera alternativa läromedel och medier i syfte att berika undervisningen samt ge förslag på ytterligare vägar till identifikation och kommunikation i klassrummet.

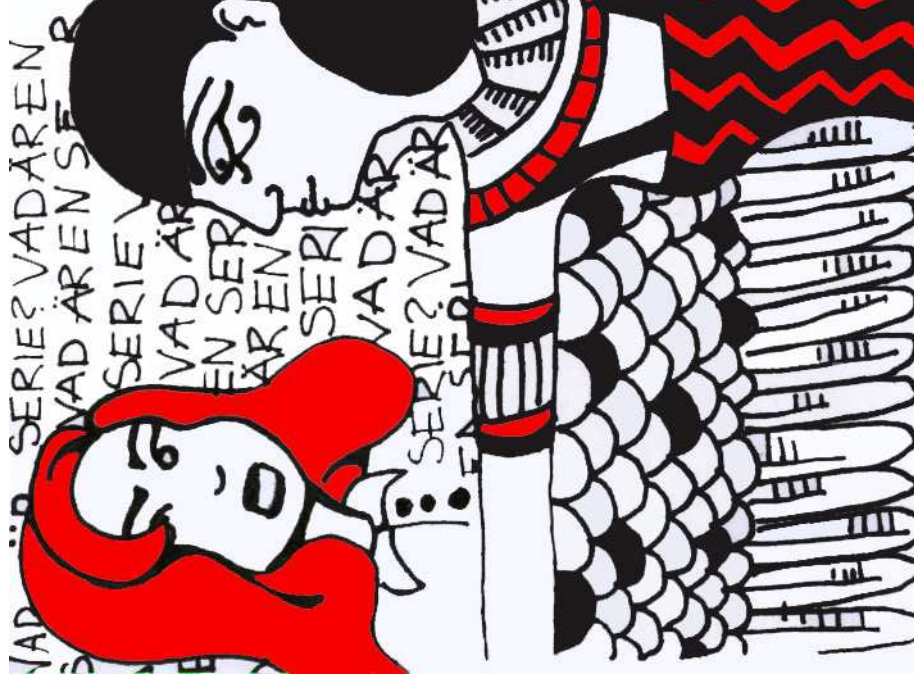
Handboken kommer dels att fungera som en introduktion för dig som pedagog i att närma dig och förstå mediet samtidigt som jag vill att den ska verka som en inspirationskälla till fortsatt undervisning i klassrummet. För att du skall kunna använda dig av den tecknade serien som alternativt läromedel måste du också förstå mediet.

Innan vi sätter igång med att utforska den tecknade seriens spännande och mångfasetterade värld vill jag rikta ett tack till min handledare Carl-Erik Blomberg som trott på mitt projekt, samt Marcus Kristiansson, utan ditt stöd och våra samtal hade detta arbete aldrig blivit av.

Innehållsförteckning

Kap 1: Vad är en tecknad serie?	5
1.1 Seriebegreppet.....	5
1.2 Historik.....	7
1.3 Seriekritik och moralpanik.....	10
1.4 Serier idag.....	11
Kap 2: Hur läser man en serie?	13
2.1 Alla kan väl läsa en serie?.....	13
2.2 Serierutan och kanalerna.....	14
2.3 Att läsa västerländska och österländska serier...	15
2.4 Symboler & formspråk.....	17
2.5 Cartoon –En väg till identifikation.....	20
Kap 3: Serier i undervisningen	22
3.1 Varför tecknade serier?.....	22
3.2 Presentation av läromedelsanalys.....	23
3.3 Seriernas användningsområden i skola.....	25
Kap 4: Avslutning	30
4.1 Slutord.....	30
4.2 Vidareläsning.....	30
4.3 Källor.....	32

Kapitel 1

Vad är en tecknad serie?

1.1 Seriebegreppet

För att kunna samtala om serier gäller det att vi först har ett hum om vad begreppet egentligen innebär och om detta råder det olika uppfattningar. Jag vill här presentera ett par definitioner av seriebegreppet som fått genomslagskraft inom serievärlden.

Scott McCloud, en amerikansk serieskapare och banbrytande serieteoretiker, skriver i sin populära definition:

Serier: Utrycksform som består av sidoställda, föreställande och andra bilder i avsiktlig sekvens, vilka syftar till att förmedla information och/eller framkalla ett estetiskt gensvar hos betraktaren.
(McCloud, 1995, s. 9)

Vad betyder egentligen detta? McCloud (1995) och många andra vill dra likhetstecken mellan seriekonst och sekvenskonst, det vill säga att när bilder ingår i en medveten sekvens blir bildkonsten seriekonst. Detta säger ingenting om att det måste finnas en text i anslutning till bilderna och i pantomimserier är inte heller så fallet. Definitionen säger dessutom inte någonting om teckningsteknik, innehåll eller publiceringsform. Serier är alltså sekvenskonst där handlingen förs framåt genom bilderna/rutorna.

Fredrik Strömberg, seriehistoriker och pedagog, tar vidare i sin bok "Vad är tecknade serier? –En begreppsanalys" (2003) upp den tidigare rådande massmediala definitionen av seriebegreppet. Denna definition utgår ifrån att serien, för att kunna kallas en serie i begreppets sanna bemärkelse, måste vara publicerad i ett massmedium.

Relationen mellan bild och ord har slutligen också setts som en definition av seriebegreppet. Will Eisner (1985), en välkänd serieskapare och teoretiker, menar att serien är en litterär form där samspelet mellan bild och ord formar en berättelse eller dramatiserar en ide´.

Personligen tror jag på en kombination av Eisners och McClouds definitioner och jag kommer framöver då jag skriver om serien utgå ifrån denna uppfattning.

1.2 Historik

När seriekonsten egentligen uppstod är beroende av definitionerna ovan. Utgår vi från McClouds definition kan vi räkna Bayeuxtapeten, som är en sjuttio meter lång väggbord vilken skildrar nomadernas erövring av England 1066, som serie. Vi kan till och med gå så långt tillbaka i tiden som 1200f.kr. då egyptiska konstnärer prydde gravkammare med sekventiell konst.

1

2

¹ Detalj av Bayeux tapeten (se källförteckning).

² Jordbruksscenen från Sennedjems gravkammare 1200-talet f.kr (se källförteckning).

Uppfinnandet av tryckkonsten kan vidare ses som en milstolpe i seriens historia. Följer vi Eisners definition av serien så är det lätt att anta att Rodolphe Töpffer var den moderna seriernas fader. Töpffer gjorde på 1830-talet satiriska bildberättelser i form av karikatyrteckningar med rutramar och tillhörande text under bilderna. Töpffer var den första i Europa med att förena bild och ord i ett ömsesidigt beroende (McCloud, 1995).

3

4

³ Bild av Töpffer från historien om Herr Vieux Bois (se källförteckning).

⁴ The Yellow Kid av Richard Outcault (se källförteckning).

Trots detta är det populärt att utse ”The Yellow Kid” från 1896, tecknad av Richard Outcault, till den första riktiga serien. The Yellow Kid var ett litet flintskalligt busfrö med replikerna skrivna på sin gula nattskjorta.

Liksom The Yellow Kid var de första moderna serierna något som fanns i vanliga dags-, vecko- och månadstidningar och var därför riktade till vuxna (Strömberg, 2004). Det var först då serier gjordes direkt för serietidningar som serierna började vända sig främst till barn och det första renodlade seriemagasinet trycktes på 1930-talet i USA (Frick, 1977). Nu blev det vanligare med äventyrsserier och kända seriekaraktärer som Stålmannen, Läderlappen och Kalle Anka föddes. Då det gäller den Europeiska seriemarknaden vid samma tidpunkt blev serierna TinTin och Spirou trendsättande.

I samband med 60-talets proteströrelse mot det etablerade samhället dök de så kallade undergroundserierna upp. Dessa undergroundserier, vilka även kallas comix, är riktade till vuxna läsare och behandlar ämnen som sex, politik och våld.

1.3 Seriekritik och moralpanik

Samtidigt som den tecknade serien blev populärare som medium höjdes kritiska röster. Då det gällde den svenska seriedebatten bör Nils Bejerots bok ”Barn-serier-samhälle” från 1954 nämnas. Bejerot var en hängiven seriemotståndare och skriver i sin bok:

”Antiintellektualism är ett fint namn på en ful företeelse, rikligt företrädd i seriemagasinen.”
(Bejerot, 1954, s. 130)

Bejerot var starkt influerad av Fredric Wertham, en barnläkare och sociolog från USA, som koncentrerade sin seriekritik på uppfattningen om att serieläsning leder till kriminalitet. Werthams åsikter fick stor genomslagskraft och piskade upp hysterin mot serierna. Wertham påstod vidare att han grundade sina anklagelser gentemot seriemediet på vetenskapliga undersökningar vilket aldrig redovisades i tryck. Trots att senare undersökningar visat på att tecknade serier inte har den negativa inverkan på läsaren som påstås ovan har den tecknade serien aldrig riktigt fått någon upprättelse (Frick, 1977). Serieförlag och serietecknare har skämts för namnet och fortfarande är det många som drar likhetstecken mellan serier och så kallad skräpkultur.

Mycket av den svenska seriekritiken framfördes av pedagoger, därför anser jag att det är viktigt att du som läsare vet vilka tankar som har florerat kring mediet. Jag uppmanar dig till att skilja form från innehåll, det vill säga förväxla aldrig budskapet med budbäraren (McCloud, 1995).

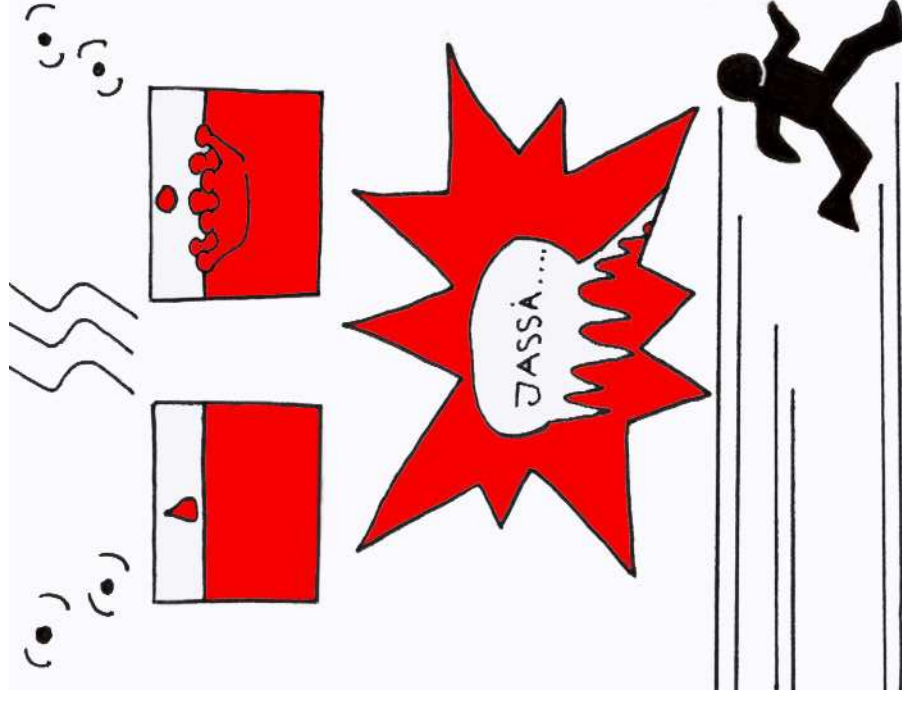
1.4 Serier idag

Sedan seriemagasinens entré har serier för barn och ungdomar dominerat marknaden. Trots detta så finns det en hel del serier avsedda för vuxna vilka ofta inte är lämpliga för mindre barn. Det är lätt att man hamnar i fällan och tror att alla serier på grund av mediet är anpassade för barn men så är inte fallet.

Idag kan tecknade serier grovt delas in i tre huvudområden: den europeiska, den amerikanska och den japanska seriekulturen (Strömberg, 2005). Många unga är intresserade av den japanska seriekulturen, manga, vilken har utvecklats till ett alldeles eget form- och bildspråk vitt skilt från den amerikanska och europeiska seriekulturen.

Dagens serieutbud är enormt och spänner över vitt skilda ämnen, tidsepoker, innehåll och publiceringsformer. På senare år har det även dykt upp tecknade serier på Internet, så kallade webbserier. Att förutspå seriens framtid känns omöjligt då detta är ett medium som ständigt expanderar och förändras. Tänkvärt är att serien kan ses som en samhällsspegel och är en av mycket få former för masskommunikation där enskilda röster fortfarande kan göra sig hörda (Strömberg, 1999).

Kapitel 2

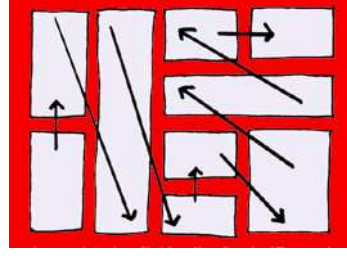
Hur läser man en serie?

2.1 Alla kan väl läsa serier?

Eftersom serier främst ses som barnkultur så är det många vuxna som förutsätter att de naturligtvis kan läsa och förstå serier. Få vågar nog erkänna att läsningen av en avancerad serie i praktiken är lika svårt, om inte svårare för en oinvid, som att läsa en roman (Strömberg, 2005). En serieläsare är främst en läsare av bilder och komposition, du måste uppfatta små detaljer och samtidigt förstå hela bilden samt hur de olika bilderna hänger ihop med varandra (Larsson & Håkansson, 1988). Att läsa serier innebär ett nytt sätt att läsa, du pendlar hela tiden mellan detalj och helhet. Det bästa sättet att ta sig an seriemediet är förstås att utforska det själv, dock kan man i startgropen behöva lite tips och jag kommer därför i detta kapitel ta upp fundamentala kunskaper om seriens uppbyggnad.

2.3 Att läsa västerländska och österländska serier

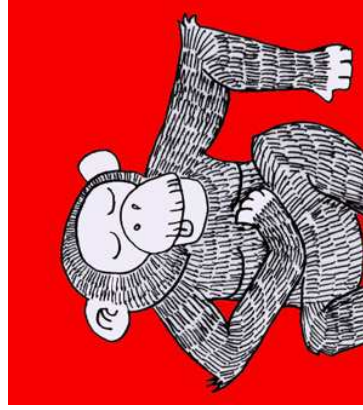
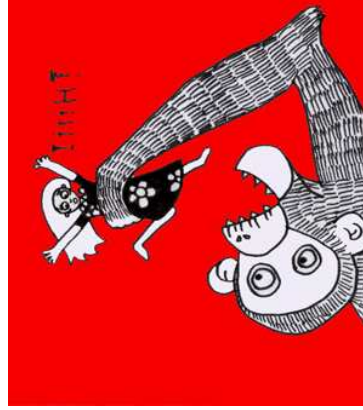
En västerländsk serie läser du precis som en bok. Du börjar sålunda i första rutan längst till vänster och läser sedan till höger, uppifrån och ner. Dock brukar de flesta serier inte bestå av lika stora rutor komponerade på samma sätt vilket kan leda till förvirring. Ett exempel på detta är:

Österländska serier läses ofta, om inget annat är angivet i serien, på österländskt vis vilket för oss här i västvärlden blir bakvänt. Från västerländskt sätt att se det börjar du läsa från sista sidan, från höger till vänster, uppifrån och ner. Eftersom manga, som jag redan nämnt ovan är så pass populärt bland barn och unga är det bra att hålla denna vetskap i minnet.

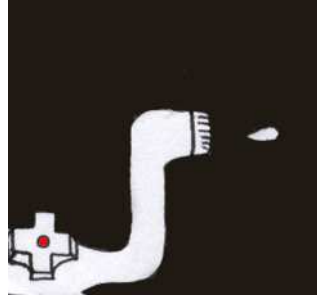
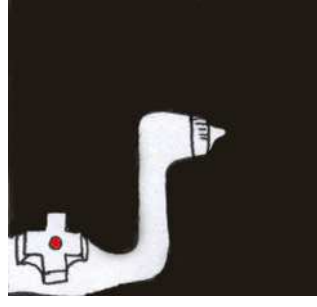
2.2 Serierutan och kanalerna

Seriens byggstenar är rutorna och tomrummet mellan dessa brukar kallas för kanaler. Många serieskapare anser att det är här magin sker, mellan rutorna där vår egen fantasi fyller i och kopplar ihop bildsekvansen till en meningsfull helhet. Att iakttä delarna men uppfatta helheten kallas för slutning (McCloud, 1995). Då vi läser en serie använder vi oss hela tiden av slutning, låt mig ge dig ett exempel:

Vad hände egentligen i bildsekvansen ovan? Jag satte kvinnan i den stora apans hand och öppnade hans mun. Jag ritade apan i den andra rutan mätt och belåten, men det var inte jag som fick honom att äta upp kvinnan, det var du kära läsare och din alldeles egna förmåga till slutning. I tomrummet mellan rutorna, kanalen, omvandlade du de två olika bilderna till en helhet. Om symbolerna i serien är seriens språk så är slutning seriens grammatik (McCloud, 1995).

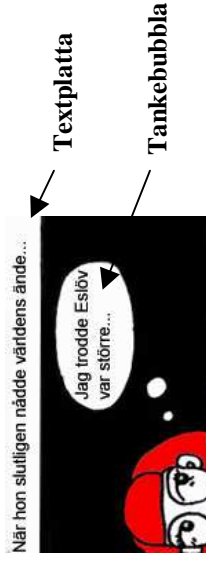
Intressant med serier är att serierutan både kapslar in rum och tid. Beroende på hur rutan är utformad och hur rutan förhåller sig till det som finns framför och bakom, övriga rutor och kanaler, kan serieskaparen manipulera läsarens tidsuppfattning (Semb, 1993). Samtidigt, genom bilderna i rutorna, förstår vi hur mycket tid som gått mellan dem, samma mellanrum kan representera ett ögonblick, en dag, en årstid, ett sekel beroende på vilken information bilderna i rutsekvansen gett oss. Nedan två exempel som illustrerar detta:

2.4 Symboler & formspråk

I en serie kan det förekomma en hel del olika former av information. En ruta kan förutom huvudmotivet innehålla, ljud- och rörelsemarkeringar, symboler, berättartext och text i bubblor som talar om vad som tänks eller sägs (Semb, 1993). Serier som inte innehåller någon text alls kallas för pantomimserier. I de serier som har text kan texten placeras på olika ställen i förhållande till bilden beroende på hur serieskaparen vill att text och bild ska påverka varandra. Den kommenterande texten brukar finnas i textplattor medan talspråket ofta finns i prat- eller tankebubblor i bilden (Larsson & Håkansson, 1988):

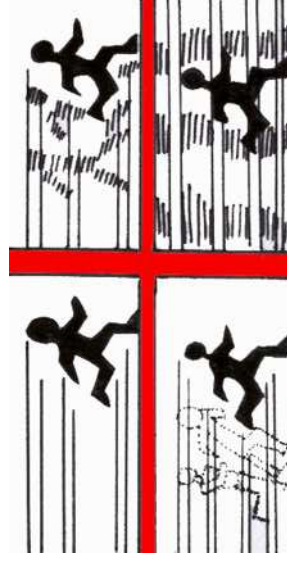
Pratbubblorna och texten i dessa kan se ut på många olika sätt beroende på vad som sägs eller tänks, hur detta görs och med vilken känsla. Inuti bubblorna kan det även förekomma symboler som uttrycker det icke-verbala (McCloud, 1995).

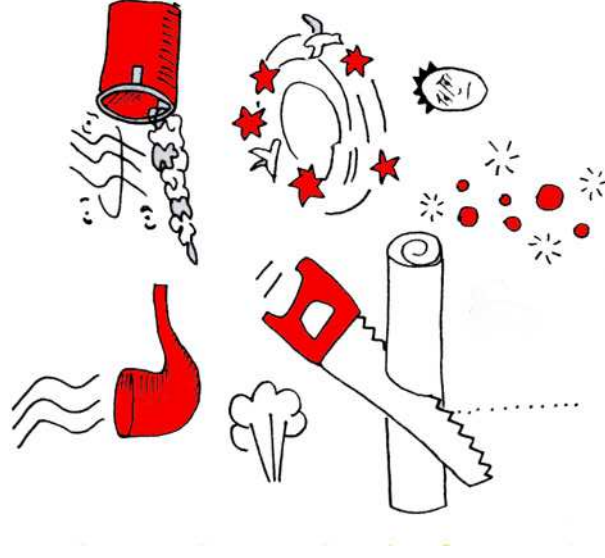
Eftersom serien är ett visuellt medium får ljudhärmande ord representera ljud och läten i bilden. Bokstävernas storlek anger ljudets styrka och läsaren kan på så sätt avgöra det avsedda avståndet till ljudkällan och hur ljudet transporterats i bilden (Semb, 1993):

Vidare är rörelsen något som serieskaparen måste ge en känsla av i bilden. Rörelsen finns i två typer, mellan rutorna i slutningen eller som rörelse inom rutan (McCloud, 1995). Hur rörelse kan se ut inom rutan finns det många olika varianter på. Så kallade fartstreck kan följa objektet som är i rörelse eller suddas ut bakgrunden så att objektet är i fokus medan bakgrunden synes röra sig.

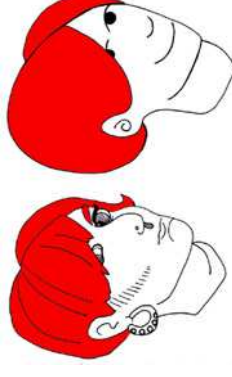
Fartstreck, pratbubblor och ljudhärmande ord är samtliga olika former av symboler. Med symboler menar jag här en bild vilken används för att representera en idé, plats, känsla, person eller sak. Serierna är fullmatade med olika symboler och otaliga av dessa har vi lärt oss att känna igen:

Många symboler har med tiden blivit tämligen abstrakta och har liksom vårt skriftspråk inte längre någon visuell koppling till sitt ursprungliga fenomen. Likväl förstår vi oftast vad symbolen står för och däri ligger dess styrka, symbolen gör det abstrakta synligt.

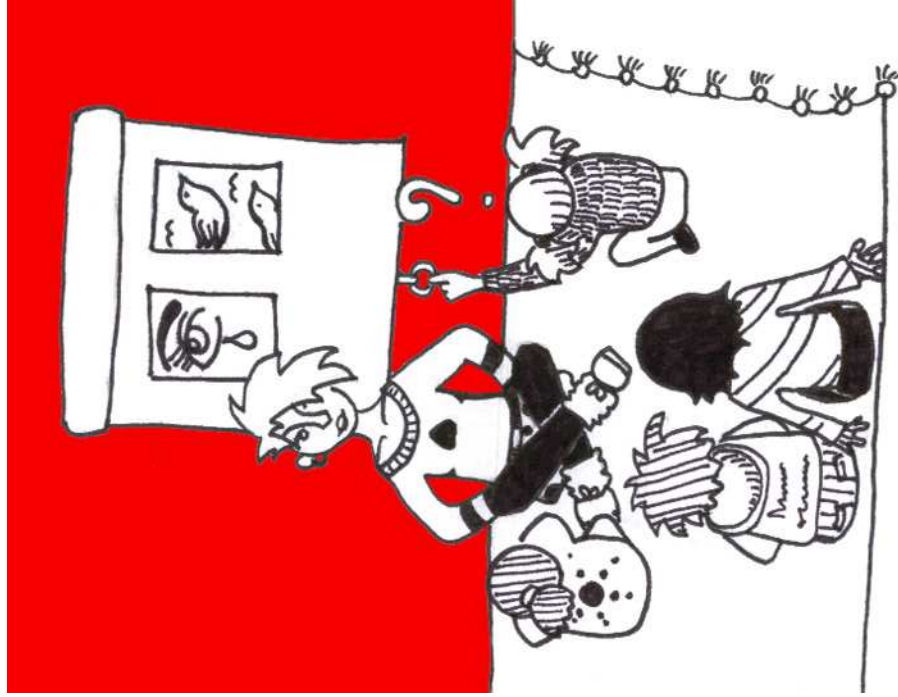
2.5 Cartoon –En väg till identifikation

Har du någon gång funderat över hur TinTin är tecknad och varför denna serie fått sådan genomslagskraft? TinTin är en typisk cartoon på det sätt att han är avbildad med enkla linjer utan några större personliga drag. Ju färre personliga drag ett avbildat ansikte har ju fler personer kan detta sägas avbildas. Scott McCloud har i sin bok ”Serier den osynliga konsten” en mycket intressant teori om varför vi blir så emotionellt engagerade av cartoons. McCloud menar att när vi möter en annan människa så ser vi vår motparts ansikte med alla detaljer samtidigt som vi är medvetna om vårt eget ansikte. Dock är bilden vi har av vårt eget ansikte oskarp och vi vet bara i stora drag vart saker och ting sitter. Den enkla inre bilden vi har av oss själva liknar en cartoon. Detta leder till att när vi ser en realistisk teckning av ett ansikte så ser vi någon annans ansikte, men ser vi en cartoon så ser vi oss själva.

Om vi återgår till exemplet om TinTin så är bakgrunderna i serien väldigt detaljrikt och realistiskt återgivna. Här ligger TinTins styrka, eftersom TinTin är en cartoon identifierar vi oss lätt med honom och iklädd hans skepnad ger vi oss ut på äventyr och upptäcker nya platser.

Kapitel 3

Serier i undervisningen

3.1 Varför tecknade serier?

I föregående kapitel har jag försökt att förklara en del av magin med serien som medium. För mig finns det tre starka argument till varför jag tror på seriens plats i klassrummet. Det första grundar sig i seriens styrka som identifikationsverktyg och därigenom förmåga att väcka känslor. Att kunna väcka känslor kring ett ämne anser jag vara essentiellt för att lärande ska ske.

Mitt andra argument får det vidgade textbegreppet stå för. Som jag tidigare nämnt så läser vi inte enbart ord, utan också bilder och dessa i kombination. Kännedom om hur serier fungerar leder till kunskaper som kan användas på många olika områden där förståelse för olika former av kommunikation, bildsekvenser och samspelet mellan bild och ord krävs (Strömberg, 2005). I Lpo 94 och i kursplanbeskrivningen för ämnet svenska står det dessutom:

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium. [...] Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.
(Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/618>)

Vidare så menar Strömberg (2005) att bilder i allmänhet och serieformen väcker lustkänslor hos de flesta människor vilket borde tas tillvara på inom skolan.

Han menar även att en stor del av mänskligheten är bildmänniskor vilka har lättast att komma ihåg information om den är kopplad till en bild.

Mitt tredje argument fokuserar på eleven och dennes begreppsvärld och förkunskaper. Jag förutsätter inte att alla barn är fullfjädrade serietolkare eller –läsare, men det rör sig trots allt om ett medium som i stor utsträckning är riktat just mot dem. Vi är som vuxna skyldiga att veta något om den kultur som omger barnen, särskilt med tanke på att det är i samspelen med denna som barn och unga skapar sina värderingar, sin livsåskådning och identitet. Dessutom har det visat sig att serieläsandet är internationellt. Seriemediet utgör sålunda en bra grogrund för förståelse av främmande kulturer och läsning av serier kan därmed bidra till att bryta ner kulturella barriärer (Strömberg, 1999).

3.2 Presentation av läromedelsanalys

I anslutning till arbetet och stoffsamlingen till denna handbok gjorde jag en analys av ett läromedel och en tecknad serie. Vill du fördjupa dig i analysen finns denna i en bilaga till min projektredogörelse för examensarbetet. Jag tänker här kort presentera de slutsatser jag kom fram till utifrån analysen och jämförelsen av de båda medierna ur ett konstruktivistiskt och sociokulturellt perspektiv. Detta för att visa på hur samma ämne/historia kan presenteras på olika sätt där både bild och ord är budbärare.

Läromedlet jag valde till analysen heter ”Globen 1, Historia och Religion (1995)” och är utgett av Gleerups Förlag. Jag valde att fokusera på kapitlet ”Påsk” vilket motsvarar ett par kapitel i serieromanen ”Människosonen (2003)” av Peter Madsen ifråga om innehåll och händelser. Kapitlena handlar om tiden från det då Jesus rider in i Jerusalem till hans död och uppståndelse.

Det är i analysen tydligt att förhållandet utrymmesmässigt mellan text och bild är vitt skilda i de båda böckerna. Medan bilden dominerar Människosonen, så dominerar ordet Globen. I Globen finns det dock ett par intressanta konstbilder presenterade. Dessa har emellertid inte anförtröts med tillräckligt utrymme för att man som läsare ska kunna studera dem ordentligt. På grund av detta blir bilderna i Globen mer illustrationer till texten, medan ord och bild i Människosonen är ömsesidigt beroende av varandra. Något som analysen visat mig är bildens styrka som kunskaps- och informationsbärare, framförallt i Människosonen men också i Globen i de ovan nämnda konstbilderna. Människosonen för även en mer aktiv dialog med läsaren än vad Globen gör och har därför bättre förutsättningar för att väcka känslor hos läsaren. Som läsare av Människosonen blev jag känslomässigt engagerad, upprörd, ledsen, fundersam och hoppfull. Jag skulle ljuga om jag påstod att jag blev lika engagerad känslomässigt i kapitlet ”Påsk” i Globen.

Avslutningsvis kom jag i analysen in på den fråga som jag anser vara en av de viktigaste i sammanhanget: Vacker boken tankar och intresse till fortsatt reflekterande och samtal? Jag tycker att de båda böckerna väcker både tankar och frågor om livet. I vilken utsträckning och med vilket engagemang detta görs är upp till läsaren och dennes preferens i fråga om medium och samspel mellan ord och bild.

3.3 Seriernas användningsområden i skolan

Bara din fantasi kan sätta gränser då du beslutar dig för att prova på att använda dig av serier i undervisningen. Jag vill här ge dig ett par exempel på vilka sätt serien kan användas på inom olika områden och för olika åldrar.

Serien är ett ypperligt medium då det handlar om att träna begrepp om tid med yngre barn. Som jag redan förklarat så kan mellanrummet mellan två bildrutor, kanalen, representera alltifrån ett ögonblick till ett sekel. Med hjälp av det bildspråk som serien förmedlar kan pedagogen tillsammans med barnen diskutera hur lång tid som gått mellan rutorna och över vilken tidsrymd hela serien sträcker sig. Genom att pedagogen exempelvis presenterar en pantomimserie kan även de yngsta barnen hjälpas åt att berätta vad det är som händer i och mellan rutorna vilket ger en språklig träning.

Att studera seriernas symbol och bildspråk kan föda diskussioner kring skriftspråkets uppkomst. Sumererna i det gamla Mesopotamien började för hela 5000 år sedan med att utforma bilder som skulle representera olika varor. Dessa, de första symbolerna, utvecklades så småningom till mer abstrakta former vilka inte längre liknade det de betecknade (jämför 2.4 Symboler & formspråk). Till denna diskussion kan även pedagogen knyta kunskap om dagens olika skriftspråk och resonera kring på vilka andra sätt människan kan kommunicera.

När det gäller språkundervisningen är seriemediet tacksamt och det finns många bra serier översatta till danska, franska, italienska och engelska etc. Illustrationerna underlättar förståelsen och ord kopplas till bild. Kanske klipper pedagogen ut seriestrippar där pratbubblorna är tomma så att eleverna kan skriva in en egen dialog eller så är sista rutan där poängen i serien presenteras bortklippt så att eleverna får komma på och skriva en egen (Frick, 1977).

Jag anser vidare att serien som samhällspegel har en alldeles egen potential. Här finns det chans för eleverna att i undervisningen analysera och tala om brister i samhället som genom serierna blir tydligare. En analys av olika serier kan leda till en diskussion om vad som egentligen stämmer överens med verkligheten och vad serieskaparen vill uttrycka. Detta fodrar kritiskt tänkande.

På senare år har det även översatts en hel del serier om hur det är att leva och växa upp i andra kulturer med andra trosuppfattningar, dessa skapar en unik förståelse för olika samhällsstrukturer. "Persepolis" skapad av Marjane Satrapi är ett utmärkt exempel på detta. Persepolis är en självbiografisk serie om Satrapis uppväxt som flicka i ett Iran i kaos då den islamistiska revolutionen tog över makten i landet. Vidare så finns det en hel del serier som på ett gripande sätt berättar om historien. Du kan följa allt ifrån cromagnonmänniskornas flytt norrut och deras möte med neandertalarna i Jan Åkes Winqvists "Det nya folket", till en judisk familjs flykt ifrån förintelsen i Art Spiegelmans "Maus". Du bör som pedagog dock vara uppmärksam på att dessa serier kan vara väldigt starka vilket gör att de inte lämpar sig för yngre barn.

Serierna har slutligen den fördelen att de på ett enkelt sätt kan ta upp tunga ämnen som det annars kan kännas svårt att prata om. "Sagan om den stygga råttan" skapad av Bryan Talbot är ett exempel på detta. Serien handlar om en flicka som blivit utsatt för sexuella övergrepp av sin pappa och hur hon bearbetar detta och hittar en väg tillbaka till livet. Genom att eleverna får läsa om familjerelationer, konflikter, sexualitet, mobbning och livsfrågor kanske dessa ämnen kan bli lättare att prata om både med varandra och med de vuxna på skolan.

Naturligtvis finns det många fler skolsituationer där man med fördel kan använda sig av tecknade serier. Låt eleverna få ge utlopp för sin kreativitet då de skapar sina egna serier och ger sig in i det komplexa symbolsystem och bildspråk som serierna utgör.

Kapitel 4

Avslutning

4.1 Slutord

Min ambition med denna handbok har varit att få dig som läsare att förstå och intressera dig för seriemediet och jag hoppas att du genom läsandets gång upptäckt något nytt som kan inspirera dig i din fortsatta undervisning. Det är lätt att vara kritisk till ting man inte förstår och brist på förståelse grundar sig oftast i just okunskap. Samtidigt tycker jag det är viktigt att vi som vuxna intresserar oss för de medier som omger barn och för att kunna föra en diskussion kring dessa måste vi veta något om dem, annars blir våra argument och ställningsstagande tomma och meningslösa.

4.2 Vidareläsning

Något du säkerligen lagt märke till under läsandets gång är att jag ofta refererar till Scott McClouds bok ”Serier – Den osynliga konsten” (1995). Denna bok är i mångt och mycket banbrytande då McCloud här i serieform analyserar seriemediet. McCloud är i sin tur influerad av Will Eisners bok ”Comics and Sequential Art” (1985). Är du intresserad av att fördjupa dig teoretiskt i mediet är dessa båda böcker att rekommendera.

Då det gäller svenska serieteoretiker har jag lärt mycket utav Fredrik Strömberg. Han har skrivit en hel del, både böcker och artiklar, om seriemediet ur ett vetenskapligt perspektiv. Han har dessutom skrivit ”Seriebiblioteket” (2005) vilket fungerar som ett uppslagsverk över de i hans ögon sett bästa seriealbumen utgivna på svenska.

Ett avsnitt ur denna bok tar även upp facklitteratur kring serier vilket jag rekommenderar att inspireras av i fortsatt läsning om ämnet.

Då det gäller serier och undervisning har det inte skrivits mycket på senare år. Trots att Erling Fricks bok ”Tecknade serier i undervisningen” (1977) har ett antal år på nacken så kan denna fortfarande bidra med idéer och tips på hur serien kan användas i undervisningen.

4.3 Källor

- Bejerot, Nils (1981). *Barn-serier-samhälle*. Stockholm: Kulturfront.
- Eisner, Will (1985). *Comics & sequential art*. Tamarac: Poorhouse Press.
- Frick, Erling (1977). *Tecknade serier i undervisningen*. Malmö: LiberLäromedel.
- Håkansson, Peter, Larsson, Göran (1993). *Perspektiv : [svenska för högstadiet]. I seriernas värld*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- McCloud, Scott (1995). *Serier –den osynliga konsten*. Stockholm: Medusa.
- Semb, Göran (1993). En bild & Tusen ord. *Tidskriften 90tal: om litteratur och konst*, (8), 32-39.
- Strömberg, Fredrik (2005). *Seriebiblioteket*. Lund: BTJ Förlag.
- Strömberg, Fredrik (2003). *Vad är tecknade serier? -En begreppsanalys*. Malmö: Holmbergs.
- Strömberg, Fredrik (1999). *100 oundärliga seriealbum*. Lund: BTJ Förlag.
- Svenska – Kursplan*. Tillgänglig 2006-12-01, <http://www.skolverket.se/sb/d/618>

Analys

Madsen, Peter (2003). *Människosonen –Berättelsen om Jesus*. Örebro: Bokförlaget Libris.

Lindh, Lena, Blom, K. Arne & Söderberg, Boel (1995). *Globen 1, Historia och Religion*. Malmö: Gleerups Förlag.

Bilder

Egyptians. Tillgänglig 2006-12-01, http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Maler_der_Grabkammer_des_Sennudem_001.jpg

Bayeuxtapeten. Tillgänglig 2006-12-01, http://sv.wikipedia.org/wiki/Bild:Bayeux_Tapestry_WillelmDux.jpg

Rodolphe Töpffer. Tillgänglig 2006-12-01, <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Vieuxbois1.jpg>

The Yellow Kid. Tillgänglig 2006-12-01, <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:YellowKid.jpeg>

Det här är en *handbok*

för dig som *pedagog*

i att *lära dig läsa & förstå series*